

Konsekvensbedömning, skyddsåtgärder och skötsel för ett bestånd av knölvial

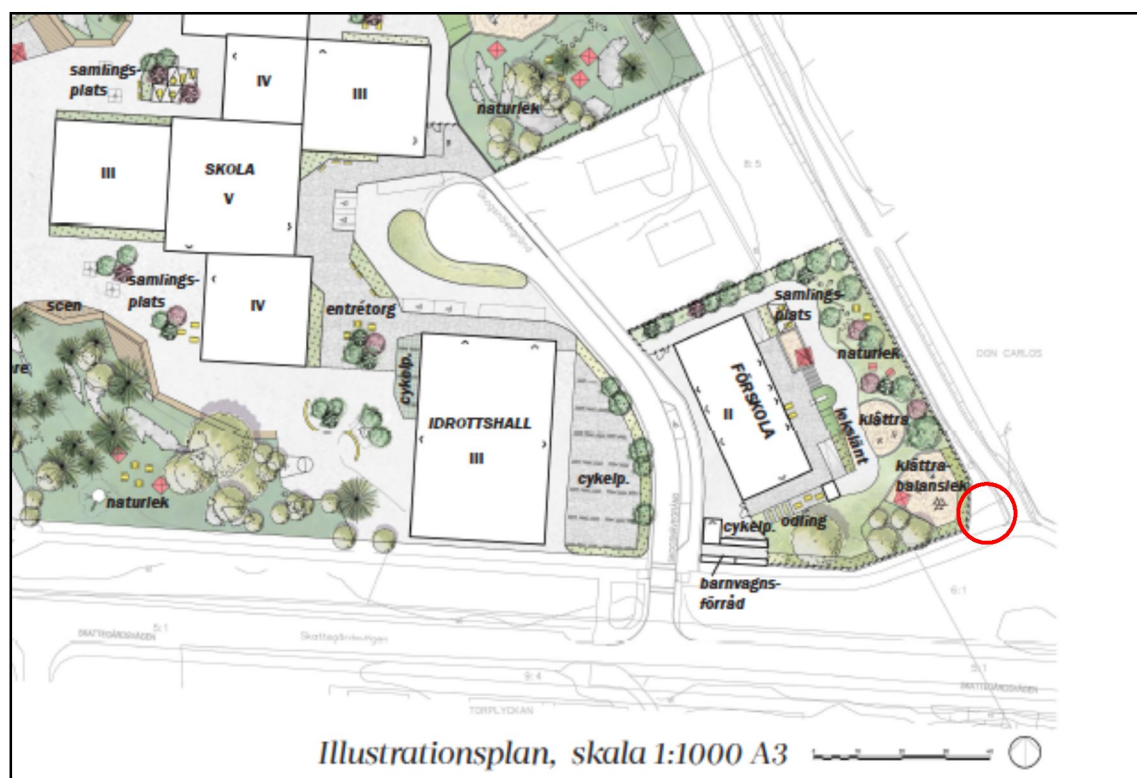
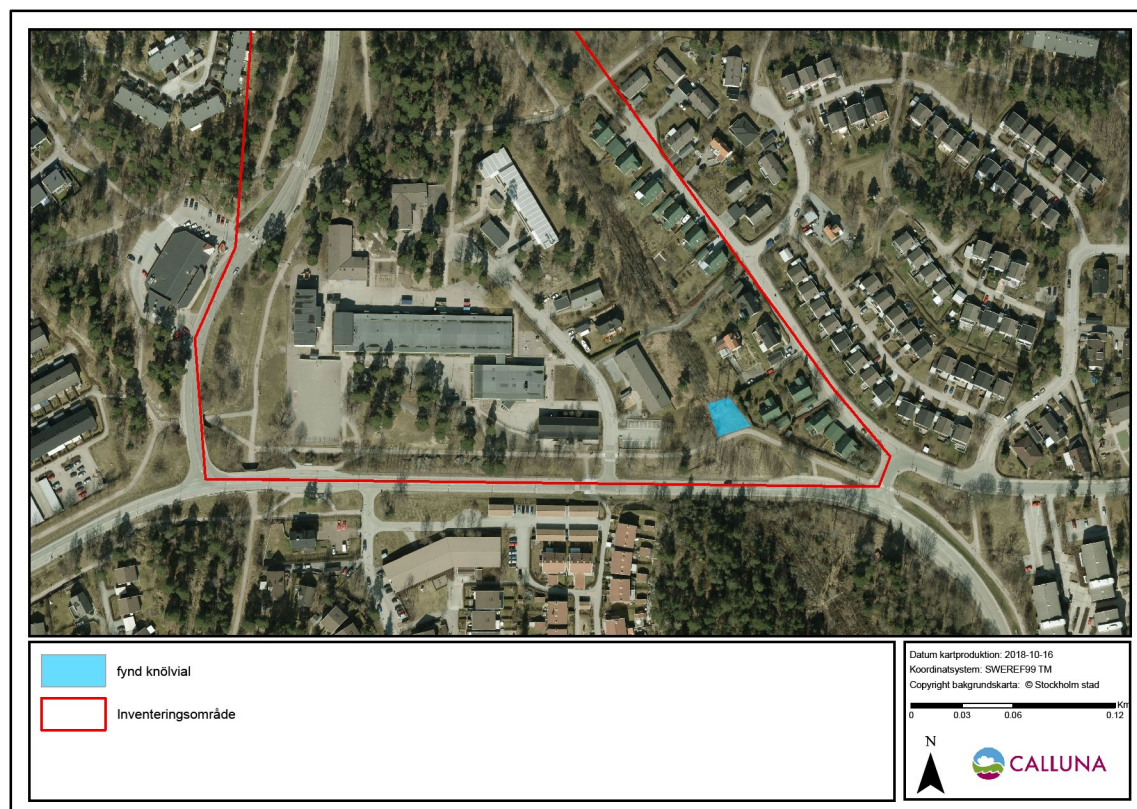
Vid Björnbodaskolan, Stockholms stad, 2020

Bakgrund

Calluna genomförde 2018 en naturvärdesinventering vid Björnmossevägen/Björnbodaskolan vid Vinsta och Kälvesta, Stockholm stad (Andersson & Sigg 2018). Under arbetet med inventeringen framkom uppgifter från Artportalen om en förekomst av knölvial (*Lathyrus tuberosus*) i ett område strax sydost om Björnbodaskolan. Observationen från Artportalen var gjord 2015 och vid fältbesök på platsen hösten 2018 kunde Calluna konstatera att arten finns kvar inom en liten yta strax norr om en g-/c-väg sydost om Björnbodaskolan (ca 40 plantor, Fig. 1).

Knölvial är rödlistad i hotkategorin Sårbar (VU) och är dessutom fridlyst enligt artskyddsförordningen 8 §, vilket innebär att det är *"förbjudet att plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada exemplar av växterna, samt att ta bort eller skada frön eller andra delar. Med att skada arten bör även avses åtgärder som på ett indirekt sätt skadar arten genom att till exempel de hydrologiska förhållandena på artens växtplats förändras"*. Fridlysningen gäller både oavsiktliga och avsiktliga åtgärder som riskerar att påverka arten negativt.

Stockholms stad ansökte under 2019 om dispens från artskyddsförordningen (Andersson & Björklund 2019), med syftet att flytta beståndet med knölvial till en närliggande plats. Dispensansökan beviljades dock inte, och beståndet med knölvial är i dagsläget införlivat i planförslaget. Som ett led i planarbetet ska nu en konsekvensbedömning av detaljplanen på beståndet av knölvial göras. Dessutom behövs åtgärder tas fram, dels skyddsåtgärder som ska gälla under byggtiden, men även skötselåtgärder med syftet att säkra en långsiktig överlevnad av knölvialbeståndet på platsen.

Figur 1. Överst syns en karta från naturvärdesinventeringen 2018. Inom den blåmarkerade ytan konstaterades ett 40-tal plantor av knölvial *Lathyrus tuberosus* vid inventeringen. Nederst visas en del av SISABs illustration över skol- och förskolegården vid Björnbodaskolan, där ungefärlig växtplats för knölvialen finns inringad i rött.

Knölvialens biologi och känslighet

Knölvial (*Lathyrus tuberosus*) är en flerårig, klättrande ärtväxt som förekommer i södra och mellersta Sverige på kulturmark. Arten har ursprungligen förts in till Sverige för odling, troligtvis redan under 1600-talet, och förekommer idag oftast som en kvarleva från den tiden. Arten odlades för sina ätbara underjordiska knölar eller som foderväxt. Arten trivs i lite högre vegetation där den kan klättra på andra växter, men den missgynnas både av igenväxning av buskvegetation samt alltför intensiv hävd. En frisk högrötsäng i älsklig fas verkar vara den mest gynnsamma livsmiljön för arten.

Som de största hoten mot arten anges förändrad markanvändning eller markexploatering. Dessutom kan arten påverkas negativt av alltför intensiv slåtter, då arten inte får chans att blomma och bilda frukter. Ogräsbekämpning anges även som ett hot mot arten (Artfakta, ArtDatabanken).

Konsekvensbedömning av planens påverkan på knölvialbeståndet vid Björnbodaskolan

Den aktuella planen har anpassats efter knölvialens växtplats (Fig. 1) vilket innebär att arten även fortsättningsvis kommer att kunna växa kvar på den aktuella platsen. Dock kommer själva gräsmarken där arten förekommer att reduceras till ytan, eftersom förskoletomten kommer att gå strax väster om växtplatsen och en ny g-/c-väg kommer att löpa mot norr strax öster om växtplatsen (nederst i Fig. 1). Knölvialen förekommer normalt i kulturpåverkade miljöer, så det faktum att planen innebär att närheten till människoskapade strukturer ökar behöver inte innebära någon negativ påverkan på knölvialens bevarandestatus. Dock kan den reduktion av potentiell livsmiljö som följer av att gräsmarken minskar till arealen innebära att knölvialens möjligheter att breda ut sig i den omgivande gräsmarken försvåras. Det finns dock möjlighet att knölvial förekommer på fler platser i omgivningarna, men då framförallt i form av frön som ligger i fröbank. Fler plantor kan därför dyka upp i omgivningarna, exempelvis när den nya g-/c-vägen anläggs.

Störst risk för negativ påverkan av knölvialen vid Björnbodaskolan uppstår om växtplatsen utsätts för felaktig skötsel, exempelvis av misstag hävdas alltför hårt. Viktigt är därför att växtplatsen skyddas under både byggtiden och sedan långsiktigt. Åtgärder för att säkerställa knölvialens överlevnad på både kort och lång sikt återfinns därför nedan.

Skyddsåtgärder under byggtiden

För knölvialens framtida överlevnad på platsen är det viktigt att plantorna får stå opåverkade under hela byggtiden. Därav följer att ytan där plantorna idag växer måste skyddas från oavsiktliga skador, och det mest framgångsrika sättet att åstadkomma detta är att plantorna skyddas fysiskt. Detta görs företrädesvis genom att ytan där plantorna växer stängslas in med en skyddszon på några meter. På så vis minskar risken att ytan av misstag används som plats för upplag eller att man råkar köra på ytan med maskiner eller liknande och på så sätt förstöra plantorna.

Skötselåtgärder för långsiktigt bevarande

Växtplatsen ska framöver inte hävdas alltför intensivt, men ska heller inte lämnas helt åt fri utveckling. Alltför intensiv slåtter av exempelvis vägkanter antas vara en bidragande orsak till att arten har minskat, och även igenväxning anses ha en kraftigt negativ effekt på arten

(Artfakta, ArtDatabanken). På vissa platser verkar manuell rönjning ha möjliggjort för arten att fortleva på en plats (Segerlind 2017). Den aktuella växtplatsen sydost om Björnbodaskolan är belägen i en före detta kraftledningsgata, och det är troligt att det är den relativt lågintensiva skötseln i den före detta kraftledningsgatan som har möjliggjort att arten har kunnat överleva på platsen.

Det är viktigt att skötseln av den nya växtplatsen anpassas efter artens krav, så att inte knölvialens bevarandestatus i området påverkas negativt på grund av en felaktig skötselregim på platsen. Man bör sträva efter en ur växtens perspektiv lågintensiv skötsel, där växtplatsen inte tillåts växa igen av sly- och buskvegetation, men där fältskiktet under växtsäsongen tillåts att utvecklas utan hård hävd.

I tabell 1 nedan finns ett principiellt schema för föreslagen skötsel av ytan vid Björnbodaskolan.

Tabell 1. Principiellt schema för skötsel av ett bestånd knölvial vid Björnbodaskolan, Stockholm.

År	Åtgärd	Kommentar
1	Sen slåtter	Slåtter med upptag. Denna genomförs under oktober, vilket ger plantorna möjlighet att under sensommaren bilda frukter och sprida fröna innan hävden sker.
2	Ingen åtgärd	Andra och tredje året lämnas ytan utan åtgärd.
3	Ingen åtgärd	Andra och tredje året lämnas ytan utan åtgärd.
4	Sen slåtter	Slåtter med upptag. Denna genomförs under oktober, vilket ger plantorna möjlighet att under sensommaren bilda frukter och sprida fröna innan hävden sker.
5	Osv.	År 5 börjar schemat om på år 1 igen. Sedan löper schemat vidare i 4-åriga cykler.

Skötseln ska enbart bedrivas med manuella skötselmetoder. I dagsläget växer ingen sly på växtplatsen, men om man börjar märka av uppkommande lövsly ska dessa dras upp med rötterna. På så sätt förhindras slybildandet mest effektivt.

Ytan bör om möjligt märkas upp med informationsskylt eller liknande, så att växtplatsen inte av misstag sköts på felaktigt sätt.

Skötseln bör utvärderas efter några år (efter 3-5 år), för att säkerställa att arten inte försvinner från platsen. Visar knölvialen en vikande trend eller om växtplatsen har utsatts för hårt slitage, så bör skötselmetoden revideras av person med växtekologisk kompetens.

Referenser

Skriftliga källor

- Andersson P, Björklund M (2019) Ansökan om dispens från artskyddsförordningen för flytt av knölvial *Lathyrus tuberosus* vid Björnmossevägen/Björnbodaskolan, Stockholms stad. Calluna AB
- Andersson P, Sigg L (2018) Naturvärdesinventering och groddjursinventering vid Björnmossevägen och Björnbodaskolan, Stockholms stad 2018. Calluna AB
- Segerlind D (2017) Skötselplan för knölvial *Lathyrus tuberosus* längs väg 288 vid Haberga, 2017. Projekt: Väg 288 delen Alunda-Gimo. Ecocom AB

Databaser

Artfakta (artfakta.artdatabanken.se)